

RADIOGRAFIA UNEI MODERNIZĂRI

Majuru Adrian

Republicarea în limba română a cărții lui Ulysse de Marsillac, aduce în prim plan, o radiografie aproape completă a procesului de modernizare în care, orașul București și societatea bucureșteană, s-au integrat după 1800.

Volumul publicat de editura Meridiane, a adunat două lucrări reprezentative ale autorului amintit, despre România în general și despre București în particular: *De Pesth a Bucarest. Notes de voyage* (București în 1869) și *Guide du Voyageur a Bucarest* (București, 1877). Aceste lucrări nu sunt scrise sub impulsul primelor impresii, ci sunt abordate cu imparțialitatea unei șederi îndelungate în mijlocul problemelor. Din această perspectivă, au mai scris despre București, între alții: Frederic Dame, Henri Trenk, Enric Winterhalder, Barabas Miklos, Edgar Quinet sau Carol Wahlstein.

Venit în România în 1852, unde după „o carieră pedagogică, sigură și recompensată dar obscură și nespectaculoasă”, Ulysse de Marsillac s-a implicat în publicistică, începând cu 1861. A fost redactor șef pentru *Le Moniteur roumain* și a scos două ziare: *La Voix de la Roumanie* (1861–1866) și *Journal de Bucarest* (1870–1876).

Ulysse de Marsillac a scris despre România, pe când acest nume nu figura „în nici un dicționar, pe nici o hartă geografică și pe care limbajul diplomatic nu și l-a însușit încă”. (p. 27). România era o necunoscută a cărei prezență politică, economică, culturală și spirituală era ignorată.

Din lucrarea sa – ca din toate celelalte lucrări scrise de străini despre București –, se desprind două proiecții care s-au confruntat permanent. Pe de o parte, se află lumea patriarhală, – aflată la o distanță de Paris de „trei secole” – și care se desfășura cu predilecție în afara orașelor dar, era prezentă și înăuntrul acestora, îndeosebi în substratul subtil al mentalităților și al comportamentelor.

Pe de altă parte, se afla lumea modernă, urbană în exclusivitate, abia născută și neevoluată pe deplin. Accesoriile modernității preluate din Occident, au fost adaptate cu rapiditate, cu puternice basculări către extravagante și imitații gotești, prost înțelese. Dar acesta era riscul pe care orice societate rudimentară, nemodernă în resorturile sale, încearcă până la jalnice convulsii să se schimbe prin salturi temporale.

Ulysse de Marsillac este martorul acestor transformări care, frizează metamorfoze kafkiene. Astfel, în afara orașelor, găseai câteva „refugii”, ceva care „nu e nici han nici cârciumă” și unde „găsești uneori, ouă proaspete și pui slabi, pâine niciodată, dar cafea și tutun întotdeauna”. (p. 29).

Satele românești din Bărăgan și Burnaz, erau „sate în zdrențe”, compuse din „cocioabe din lut acoperite cu paie”, unde „oamenii prost îmbrăcați sau chiar dezbrăcați ies din aceste vizuini și-i privesc pe călători”. Erău sate „risipite la întâmplare”, unde nu „trebuie să cauți nici râuri, nici grădini, nici garduri, nici străzi”. (p. 70).

Bucureștii mijlocului de veac XIX, tulbura privirea oricărui călător străin obișnuit cu simetria urbană a orașelor europene; străzile „întortocheate și capriciile arhitecturii” erau ceva „dezolant” pentru acesta. Totuși, ororile înghețului și ale noroiului sunt tulburătoare chiar și pentru iubitorul de români care a fost Marsillac: „(...) ați văzut noroaiele din timpul primăverii înfundând drumurile abandonate din vreun ținut îndepărtat, ați blestemat băltoacele infecte din satele pierdute la limita barbariei. Ei bine, asta nu-i nimic! Acolo mergeați pe parchet de mahon, pe o peluză englezească, pe nori capitonați. (...). Limba franceză, atât de caldă totuși, nu are cuvinte care să exprime sentimentul pe care îl încerci la vederea acestor băltoace mocirloase, (...) ar trebui inventate cuvinte noi sau să încerci paleta de culori fără nume încă. (...) O stradă întortocheată și îngustă, este ceva obișnuit la București. În centru, drumul dispare sub noianele de zăpadă pe care localnicii le aruncă de pe trotuar sau chiar este înlocuit de un puhoi infect și încremenit între două maluri de zăpadă cenușie. Nu există scăpare din această situație. (p. 95). Sună cunoscut, nu? Doar iarna nu-i ca vara!

Deși panorama urbei încântă privirea – dacă se respectă o distanță – căci la o anumită apropiere, orașul nu este „decât o suprapunere de sate din care s-au evidențiat doar câteva case demne de un oraș mare”. (p. 108).

În ciuda acestor repere predominante, către 1877, după numai 15 ani, Bucureștii se metamorfozaseră (partea centrală nu și periferia), într-un oraș modern în sensul european al conținutului. Astfel, în București, oricare vizitator ar fi întâlnit o succesiune de „patru sau cinci orașe”, cel mai semnificativ fiind centrul, „luând ca plecare Piața Teatrului” (azi palatul Telefoanelor), unde „descoperim în ciuda neregularității iremediabile a străzilor, un oraș european”.

Acesta era noul București care se ivca în urma procesului de modernizare, nefiind deosebit „cu nimic de cele mai mari orașe ale Occidentului”. (p. 125). Accesoriile acestui proces se vor răspândi treptat și spre margine prin stilul caselor, vestimentație, parcuri, obiceiuri, ambientul privat și public, magazine, etc. Aceste realități sunt descrise în amănunt de Marsillac în partea a doua a cărții sale, în capitole precum: Hoteluri, Cafenele, Cofetării, Strada, Bănci, Academia, Poșta și telegraful, Parcuri, Cimitirele, Corpul diplomatic.

Bucureștii se conturau a fi deja un oraș cosmopolit, cu o populație alogenă în creștere progresivă, locuitorii săi fiind „un amestec de toate națiile și de toate religiile”. Bucureștii erau un oraș unde chlenierii hotelului și restaurantului Hugues, „vorbeau franceza, germana, italiana, româna și maghiara”. Era orașul femeilor elegante care veneau prin parcuri sau locuri de promenadă „să-și etaleze toaletele splendide” și astfel să-și mărească cortegiul de curtezani. În doar câțiva ani – adesea doar un deceniu – în București apar locuri și instituții necunoscute până atunci dar similare rapid de societate: cabarete, braserii, cafenele, care au schimbat moravurile la fel de repede cum au apărut.

Bucureștii se asemănau cu centrele urbane centrale și vest-europene, astfel încât dacă ai fi trecut în final de decembrie prin arterele centrale, te-ai fi crezut „transportat pe bulevardele Parisului sau cel puțin pe străzile comerciale ale marilor orașe occidentale”. (p. 231).

În saloane publice sau private, „domnii cu pălărie rotundă și redingotă dansând valsuri de Strauss sau cavatine de Verdi” te fac să crezi că te afli „într-o cafenea de pe Champs-Elysees”.

Așadar, Bucureștii reușise în linii mari, să recupereze decalajul de civilizație și urbanism în care se afla față de centrele urbane centrale și vest-europene. Rămân desigur detaliile tipice pentru un fond oriental sau sud-est european, de la nivelul mentalităților și al comportamentului. Acest decalaj, continuă să fie manifest și în următorul veac de istorie bucureșteană.

Cartea lui Ulysse de Marsillac, adună laolaltă un sumum de informații primare care recompun literar o istorie dificil de abordat într-o manieră strict științifică. *Bucureștiul veacului al XIX-lea* este o scurtă radiografie a procesului de modernizare a societății bucureștene, a habitatului urban, care își schimbă radical forma și structura intimă, într-un timp foarte scurt. În acest efort colectiv și substanțial, a stat reușita recuperărilor de tot felul pe care societatea modernă bucureșteană și le-a însușit, și care l-au uimit de autorul cărții amintite. O astfel de societate iubitoare de urbanism și civilizație, uimește și astăzi pe oricine ar parcurge rândurile scrise de Ulysse De Marsillac, în urmă cu mai bine de un veac.